8. toukokuuta 2026
Kirjallinen asiantuntijalausunto
BIOS-tutkimusyksikkö

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta

Asia: VNS 3/2026 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027–2030 https://www.eduskunta.fi/pdf/VNS+3/2026

Lausunnon pääsanomat:

- Tulevien vuosien taloudelliset olosuhteet näyttävät Suomessa hyvin epävarmoilta. On todennäköistä, että taloutemme matalasuhdanne jatkuu tänäkin vuonna ja työttömyys pysyttelee erittäin korkealla tasolla useita vuosia. Tällä on välttämättä myös pidemmän aikavälin negatiivisia vaikutuksia Suomen tuotantopotentiaalin ja taloudellisten rakenteiden kehitykseen.
- Suomessa on syytä harjoittaa finanssipoliittista elvytystä lähivuosina. Tavoitteeksi pitää ottaa työttömyysasteen painaminen alle 6 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Vahvaa elvytystä puoltavat Suomen kansantalouden jämähtäminen potentiaalinsa alapuolelle, kansantalouden erinomainen rahoitusasema sekä kestävyyssiirtymän laadulliset tarpeet.
- Puolustusmäärärahojen kiinnittäminen BKT:hen voi olla ongelmallista, koska 1) se ei ole tarvelähtöinen tapa budjetoida ja 2) koska varsinainen puolustusmäärärahan suuruus tulisi näin riippuvaiseksi talouskasvusta. Mikäli tällaisesta tavasta halutaan pitää kiinni, on keskustelu EU-komission kanssa välttämätöntä, jotta Suomi pystyy noudattamaan EU:n taloussääntöjä ilman merkittäviä leikkauksia muualla julkisessa taloudessa ja yhteiskunnassa.
- Jos elvytykseen ryhdytään, sen laatua tulee ohjata sitoutumalla elvytystoimenpiteissä talouden kestävyysmurroksen edistämiseen. Suomen osalta tällaisiksi tavoitteiksi hahmottuvat:
    - Hiilinielujen vahvistaminen puun polttoa vähentämällä ja biologisia nieluja lisäämällä
    - Raskaan teollisuuden sähköistäminen
    - Liikenteen sähköistäminen ja liikennejärjestelmien kehittäminen
    - Puhtaan sähkön tuotannon ja jakelukapasiteetin lisääminen sekä sähkön kysyntäjoustojen lisääminen – resilienssinäkökulmat aiempaa paremmin huomioiden
- Julkisen talouden suunnittelua on kehitettävä Suomessa määrätietoisesti. Vastuullinen taloudenpito edellyttää tietopohjan ja ohjauskyvyn harppauksenomaista parantamista, moninaisempia ennusteita ja skenaarioita sekä ekologista kokonaisnäkemystä. Vain siten talouden nopea kestävyysmurros voidaan saavuttaa hallitusti ja yhtä aikaa moninaisiin haasteisiin vastaten.

Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2027–2030

Talouden näkymät ja finanssipolitiikan linja

Julkisen talouden suunnitelmassa esitetyt Suomen talouden näkymät perustuvat valtiovarainministeriön tuoreimpaan talousennusteeseen, jonka mukaan Suomen talouden kasvu pysyy vaimeana kuluvanakin vuonna useamman huonon kasvuvuoden jälkeen. Tänä vuonna kasvun jarruna on ennen kaikkea Lähi-idän kriisi ja Hormuzinsalmen sulku, jonka myötä raakaöljyn hinnat ovat nousseet voimakkaasti. Mitä pidempään raakaöljyn (ja muiden Persianlahden alueella tuotettavien hyödykkeiden) tarjonnasta maailmanmarkkinoilla on vajausta, sitä laajemmin hintojen nousu valuu talouden eri toimialoille. Kriisi on jo nyt näkynyt korkotason nousussa Euroopassa, mikä on osaltaan johtanut investointihankkeiden lykkäämiseen sekä yksityisen kulutuskysynnän laskuun. Myös yleisempi kasvanut taloudellinen epävarmuus rajoittaa jo tällä hetkellä investointeja ja suuria tilauksia esimerkiksi Suomen teollisuuden aloilla.

Valtiovarainministeriön ennusteessa lähelle 10 prosenttia viime vuosien aikana noussut työttömyysaste pysyttelee vuoteen 2028 asti yli 9 prosentissa. Kasvun myötä työllisyysaste nousee ja työttömyysaste alenee ennusteen päätösvuoteen eli vuoteen 2030 asti. Ministeriö kuitenkin varoittaa, että talousennuste voi globaalin talouden haasteiden vuoksi olla optimistinen. Ennen kaikkea Yhdysvaltojen presidentin Donald Trumpin hallinnon erinäiset toimet niin turvallisuus- kuin tullipolitiikankin kentällä sumentavat tällä hetkellä taloudellisten toimijoiden näkemyksiä tulevaisuudesta ja vaikuttavat siten voimallisesti taloudelliseen päätöksentekoon – investointi- ja kulutuspäätöksiin. Valtiovarainministeriö arvioi, että pahimmassa tapauksessa Suomen talouden kasvu voi kadota lähes olemattomiin kuluvana vuonna, mutta seuraavina vuosina ministeriö näkee taloudessa kaikissa skenaarioissaan positiivisempaa virettä. Ennusteen selkärankana ovat kotimaisten yksityisten investointien ja yksityisen kulutuksen kasvun selkeä voimistuminen vuosiksi 2027–2030 vuosien 2023–2026 kehitykseen verrattuna. Selkeää laadullista perustelua tälle positiiviselle kehykselle ei ennusteessa varsinaisesti esitetä.

Suomen talous on käynyt vajaateholla jo niin pitkään, että sillä on jo negatiivisia vaikutuksia työvoiman määrään, tuottavuuteen kuin myös yritysrakenteeseen. Niin sanotut negatiiviset hystereesivaikutukset ovat toteutumassa ja taantuman hännästä on tulossa pitkä. Kun eurooppalaisen rahapolitiikan elvyttävyys on edelleen kysymysmerkki – varsinkin Iranin tilanteen eskaloiduttua, kun kansalaisten talousluottamus on laskenut uudelleen pohjalukemiin ja muualta Euroopasta tai maailmantaloudesta ei ole odotettavissa parhaassakaan tapauksessa nopeasti vetoapua, ovat perusteet finanssipoliittiselle elvytykselle tulevina vuosina selvät. Kun lisäksi Suomen vaihtotase on kääntynyt ylijäämäiseksi ja ulkomainen nettovarallisuusasema on noussut hyvälle tasolle, lyhyen tai keskipitkän aikavälin rahoitusrajoitetta elvytykselle ei ole. On syytä muistaa, että aina silloin, kun kokonaiskysynnän riittämättömyyden takia tuotantoresurssimme ovat alikäytössä, menetämme ikuisiksi ajoiksi sen arvonlisäyksen, joka tuona aikana olisi ollut

mahdollista resurssien täyskäytössä saada. Toisin sanoen optimaalinen suhdannepolitiikka on suotuisten lopputulosten näkökulmasta vähintään yhtä tärkeää kuin rakenteellista työllisyyttä ja tuotantopotentiaalia lisäävät toimenpiteet. Tavoitteeksi tulisi ottaa, että Suomen työttömyysaste painuu alle 6 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Mikäli tällaiseen kehitykseen päästään niin, että elvytys johtaa vahvaan yksityisten investointien kasvuun ja yksityisen kulutuskysynnän kasvuun, elvytys on mahdollista toteuttaa samalla julkisyhteisöjen velkasuhteen kasvu pysäyttäen. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että elvytystoimien niin sanottu finanssipoliittinen kerroin on suuri, mikä on todennäköistä nykyisen kaltaisessa pitkässä matalasuhdanteessa.

Julkisen talouden suunnitelmassa hallitus esittää vain maltillista ja käytännössä vain yritysten veronalennuksiin perustuvaa elvytystä tulevien vuosien finanssipoliittiseksi linjaksi. Keskipitkällä aikavälillä kirjaus puolustusmenojen BKT-suhteen kiinnittämisestä toki lisää menoelvytyksen roolia, mutta lopulliset päätökset näistä toimista ovat vielä tekemättä. Puolustusmäärärahojen kiinnittäminen BKT-suhteen ylläpitoon tuntuu jokseenkin erikoiselta valinnalta, koska 1) se ei ole tarvelähtöinen tapa budjetoida ja 2) koska varsinainen puolustusmäärärahan suuruus tulisi näin riippuvaiseksi talouskasvusta. Mikäli tällaisesta tavasta halutaan pitää kiinni, on keskustelu EU-komission kanssa välttämätöntä, jotta Suomi pystyy noudattamaan EU:n taloussääntöjä. Esitetyn veroelvytyksen ongelmana on, että se jatkaa jo aiemmin toteutettujen pienituloisten etuusleikkauksista seurannutta tulonjaon muutosta siten, että talouden kulutusalttius todennäköisesti edelleen alenee. Eli vaikka julkiset alijäämät toimien vuoksi kasvavat, varsinaista taloudellista aktiviteettia lisäävää vaikutusta ei välttämättä lainkaan synny. Vielä suurempi ongelma on se, että tällainen veroelvytys voi johtaa talouden rakenteellisen kehityksen – tuotanto- ja kysyntärakenteiden kehityksen – kannalta varsin arvaamattomiin lopputuloksiin.

Nykyisessä monikriisin ajassa, jossa erilaiset yhteiskunnalliset haasteet vyöryvät päällemme yhtäaikaisesti, mikä tahansa elvytys ei ole suotavaa. Tulevina vuosina elvytyksen pitää olla laadullisesti sellaista, että jokaisella valitulla elvytystoimenpiteellä rakennetaan ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää yhteiskuntaa. Keskeisiä kysymyksiä ovat fossiilisista polttoaineista irtautuminen, energia-, teollisuus-, liikenne- ja ruokajärjestelmien perinpohjainen uudistaminen sekä luonnon resurssien kestävämpään käyttöön siirtyminen. Ilmastonmuutoksen torjunnan ohella meidän on pyrittävä vähentämään luontokatoa ja paikallisia ympäristöongelmia samalla kun vahvistamme yhteiskunnallista resilienssiä ja kykyämme ratkaista ristiriitoja rauhanomaisesti. Seuraavassa luvussa hahmottelemme sellaisen elvyttävän talouspolitiikan periaatteita, joilla tulevina vuosina voidaan edistää kestävyyden mukaista laadullista talouden kehitystä.

Ekologinen jälleenrakennus ja elvytyspolitiikka

Millaisia tavoitteita tulevien vuosien talouspolitiikalle pitäisi asettaa monikriisiin vastaavan suomalaisen ekologisen ja yhteiskunnallisen jälleenrakennuksen näkökulmasta? Käytännössä julkisen talouden suunnitelmassa ei pohdita tätä kysymystä laisinkaan, vaikka viime vuosina suunnitelmassa on listattu vihreää

siirtymää edistäville toimenpiteille suunnattavia määrärahoja. Näitä ovat muun muassa luonnonsuojeluun sekä hiilineutraaliuteen liittyvät toimenpiteet. Seuraavalla kehyskaudella näiden menojen arvioidaan laskevan yli 25 prosentilla, mutta mitään arviota siitä, miten tämä vaikuttaa Suomen yhteiskunnan kykyyn ylläpitää tai kiihdyttää siirtymää kohti kestävämpiä rakenteita ja järjestelmiä, ei julkisen talouden suunnitelmassa esitetä. Samanlainen arviointipuute koskee myös verotuksen toimenpiteitä, varsinkin veronalennukset ovat nyt elvytyspolitiikan keskiössä. Tätä puutetta julkisen talouden suunnitelmassa käsitellään kattavammin tämän lausunnon jälkimmäisessä osiossa.

Edelleen ja jatkuvasti on hyvä tiedostaa, että esimerkiksi ilmastopolitiikassa ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisessä ei ole viime vuosikymmenen aikana Suomessa onnistuttu, mikäli tilannetta arvioidaan kasvihuonekaasupäästöjen kokonaistason ja BKT:n välisen irtikytkennän näkökulmasta. Mikäli taloudesta pyritään tekemään pidemmän päälle ekologisesti kestävää, on BKT:n ja päästöjen välisessä irtikytkennässä onnistuttava nopeasti tulevina vuosina. Käytännössä tulevina vuosina tulisi saada käyntiin julkisia tai yksityisiä (julkisesti tuettuja) investointeja, joilla BKT:n ja kasvihuonepäästöjen irtikytkentää vauhditetaan. Lisäksi verotuksen rakenteita ja ohjaavuutta on tarkasteltava samoista lähtökohdista. Reagointi on syytä toteuttaa niin, että se samalla vastaa sekä siirtymäpolitiikan että suhdannepolitiikan tarpeisiin: toimet kasvattavat kokonaiskysyntää ja nopeuttavat irtikytkentää ja huomioivat myös laajemmat ympäristölliset kysymykset, esimerkiksi luontokadon hidastamisen sekä vesistöjen suojelun.

Elvytystä voidaan ohjata esimerkiksi siten, että päästöjen vähentämiseen tähtäävät toimenpidetavoitteet, joita talouspolitiikalla tuetaan, jaetaan karkeasti muutamaan kategoriaan:

1. Hiilinielujen vahvistaminen puun polttoa vähentämällä ja biologisia nieluja lisäämällä.
2. Raskaan teollisuuden sähköistäminen.
3. Liikenteen sähköistäminen ja liikennejärjestelmien kehittäminen.
4. Puhtaan sähkön tuotannon ja jakelukapasiteetin lisääminen sekä sähkön kysyntäjoustojen lisääminen – resilienssinäkökulmat aiempaa paremmin huomioiden.

BIOS-tutkimusyksikön tulkinnan mukaan nämä toimenpidekokonaisuudet onnistuessaan voivat mahdollistaa BKT:n ja kasvihuonekasvupäästöjen irtikytkennän siten, että ilmastolain mukainen tavoite voidaan edelleen saavuttaa[1]. Ilman talous- ja teollisuuspolitiikan vahvaa tukea tätä tuskin kuitenkaan tapahtuu. Siksi jokainen talouspoliittinen päätöksentekohetki pitäisikin käyttää hyödyksi ja jokaisen elvytyshankkeen tulisi jatkossa edistää näiden tavoitteiden mukaista yhteiskunnan muutosprosessia. Sen lisäksi, että valittujen toimenpiteiden yhteys kyseisten tavoitteiden saavuttamiseen pystytään hyvin perustelemaan, on myös pystyttävä

[1] Näkemys perustuu osaltaan vuoden 2023 lopulla Ateneumissa järjestettyyn kestävyysmurroksen suunnittelupilottiin. Tämän prosessin tuloksia on kuvattu BIOS-blogissa: https://bios.fi/suomen-teollisuuden-uudistumispolut/

hahmottamaan niiden vaikutuksia toisiinsa sekä siirtymäpolitiikan ja kestävyysmurroksen kokonaisuuteen, yksityisautoilun sähköistämiseen kannustamiseen, päästöttömään ja tehokkaaseen joukkoliikennejärjestelmään investoimiseen, kevyen liikenteen edellytyksiin investoimiseen suurissa kaupungeissa, sähköverkkoihin investoimiseen, aurinko- ja tuulivoimainvestointien tukemiseen sekä sähkön kysyntäjoustojen lisäämiseen esimerkiksi pumppuvoimaan investoimalla. Resilienssinäkökulma on otettava entistä paremmin huomioon sähköjärjestelmän kehittämisessä ja sähkön saannin turvaaminen kaikkina aikoina, vaikeissakin olosuhteissa on pystyttävä varmistamaan.

Konkreettisesti tulevina vuosina edellisiä tavoitteita tukevat toimenpiteet ja investoinnit voisivat liittyä ainakin puunkäytön murroksen edistämiseen esimerkiksi ligniinille uusia korkean arvonlisäyksen käyttökohteita kehittämällä, polttamiselle vaihtoehtoisiin lämmitysratkaisuihin investoimiseen, kosteikkoviljelyn ja muun hiilinieluja vahvistavien toimien lisäämiseen, hiilivapaan teräksen valmistuksen infrastruktuuriin investoimiseen,

Vaikka esimerkiksi yhteiseen eurooppalaiseen koronaelvytykseen sisältyi Suomessakin jonkin verran hiilineutraaliuteen siirtymistä nopeuttavia investointeja, ekologisen jälleenrakennuksen näkökulmasta niiden aikaan saama yhteiskunnallisten rakenteiden muutos jäi hyvin vähäiseksi. Jatkossa vastaavaan epäonnistumiseen ei ole varaa, sillä aikaikkuna aikamme kriiseihin vastaamiseksi suhteellisen vakaissa ekologisissa ja yhteiskunnallisissa oloissa on jo sulkeutumassa. Lisäksi kansallisten finanssipoliittisten toimien on jatkossa kannettava kestävyysmurroksessa suurempi vastuu, kun eurooppalaisia elvytyspaketteja ei ole näköpiirissä.

Julkisen talouden suunnitelma välineenä nopean ja hallitun ekologisen kestävyyssiirtymän toteuttamiseksi Suomessa

Tässä lausuntomme osiossa kiinnitämme huomion siihen, minkälaisia edellytyksiä julkisen talouden suunnitelma politiikan ohjauksen välineenä antaa nopean ja hallitun ekologisen kestävyyssiirtymän toteuttamiseksi Suomessa. Suomi on ottanut tavoitteekseen hiilineutraaliuden vuoteen 2035 mennessä ja hiilinegatiivisuuden pian sen jälkeen. Lisäksi Suomi on sitoutunut pysäyttämään luontokadon mahdollisimman pian.

Jotta talouspolitiikka kykenisi ohjaamaan taloutta kohti ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää talouskasvua, sen tulisi kyetä tekemään erottelu kestävän ja ei-kestävän taloudellisen toiminnan välillä. Vain kestävän taloudellisen toiminnan tulisi kasvaa, ja ei-kestävän taloudellisen toiminnan tulisi supistua. Talouspoliittinen kasvustrategia, jossa ekologinen kestävyys on vasta toissijainen tavoite taloudellisen toimeliaisuuden ja sisällöltään minkä tahansa työllisyyden kasvun jälkeen, ei riitä nopean ja hallitun kestävyyssiirtymän toteuttamiseksi. Tällaisen kasvustrategian sijaan tarvitaan

siirtymäpolitiikkaa, joka aktiivisesti ja tavoitteellisesti tähtää sisällöllisiin muutoksiin taloudessa[2].

Julkisen talouden suunnitelmassa talouden kestävyyden tärkeimmät kiintopisteet talouskasvu, työllisyysaste ja julkisen talouden velkasuhde eivät kerro mitään talouden ekologisesta kestävyydestä. Nämä tavoitteet ovat ekologisesti "sokeita", toisin sanoen ne eivät sisällä tietoa ekologisesta kestävyydestä tai järjestelmällisesti ohjaa politiikkaa sen suuntaan. Historiallisesti talouskasvu on johtanut luonnonvarojen kulutuksen kasvuun, eikä tutkimuksessa ole viitteitä tämän yhteyden katkeamisesta Suomessa. Talouskasvun vahvistaminen ilman tiukkaa kriteeristöä taloudelle, joka kasvaa, on ekologisen kestävyyden kannalta vahingollista. Työllisyystavoitetta koskee samanlainen huomio, johon palaamme alempana.

Ekologisen kestävyyden kannalta kielteisten tai ekologista kestävyyttä sattumanvaraisesti tai välillisesti edistävien toimien sijaan ekologisesti kestävää taloutta tulee tavoitella tietoisesti ja suoraan, tavoittein ja indikaattorein, jotka ohjaavat julkista taloutta vähintään yhtä määräävästi kuin julkisen talouden suunnitelman priorisoimat talouskasvu, työllisyysaste ja velkasuhde. Alle 15 vuoden päässä oleva hiilineutraalisuustavoite ja vielä haastavammat tehtävät luontokadon pysäyttämisessä ja luonnonvarojen kulutuksen saattamisessa laskuun vaativat julkiselta vallalta ennennäkemättömiä, laaja-alaisia ja nopeita toimia. Tällaiset toimet eivät ole mahdollisia satunnaisina taloudellisen kestävyyden sivutuotteina. Kaikkea julkisen talouden suunnittelua tulee ohjata näkemys talouden todellisista aineellisista ja ekologisista rajoitteista ja konkreettisista sektorikohtaisista ja sektorirajat ylittävistä toimista, joita ekologisen kestävyyden saavuttaminen edellyttää. Sen lisäksi, että tämä koskee edellä kuvattuja lähiajan elvytystoimia, se koskee käytännössä Suomessa tulevina vuosina harjoitettavaa talous- ja yhteiskuntapolitiikkaa kokonaisuudessaan.

Ekologisena tavoitteena julkisen talouden suunnitelma kiinnittää jonkin verran huomiota nykyisiin ilmastopäästöihin ja päästöjen tavoitetasoon, mutta ei lainkaan muihin ekologisen kestävyyden ulottuvuuksiin – erityisesti luontokatoon ja luonnonvarojen kestävään käyttöön[3]. Ekologisen kestävyyden kokonaisarviointi on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää, jotta voidaan hahmottaa, minkälaisen teollisuuden ja työllisyyden varaan Suomea voidaan lähivuosina ja vuosikymmeninä rakentaa. Ilmastotavoitteiden lisäksi luonnon monimuotoisuuden edistäminen ja luonnonvarojen kulutuksen vähentäminen asettavat ehtoja sille, millainen taloudellinen toiminta ylipäätään on mahdollista. Samalla siirtymäpolitiikan toteuttaminen energiajärjestelmien, asumisen, liikenteen ja maa- ja metsätalouden sektoreilla antaa mittavasti mahdollisuuksia uusien työpaikkojen muodostumiselle. Kestävän ja ei-kestävän talouden mukaan erottuvat myös kestävät ja ei-kestävät

[2] Olemme hahmotelleet viisi indikaattoria sisältävän Siirtymäpolitiikan kojelaudan siirtymäpolitiikan suunnitteluun ja arviointiin: https://kojelauta.bios.fi

[3] Kokonaistarkastelun puute vaivaa myös sektorikohtaisia vähähiilitiekarttoja, jotka ovat toistaiseksi yksityiskohtaisin esitys teollisuuden tuotantorakenteen muutoksesta hiilineutraalisuustavoitteen mukaisesti, ks. https://bios.fi/tiekartoista/ sekä Majava, A., Vadén, T., Toivanen, T., Järvensivu, P., Lähde, V., & Eronen, J. T. (2022). Sectoral low-carbon roadmaps and the role of forest biomass in Finland's carbon neutrality 2035 target. Energy Strategy Reviews, 41, 100836.

työpaikat. Ekologista kokonaistarkastelua tarvitaan erityisen painokkaasti juuri poistuvan ja lisääntyvän työn hahmottamiseen. Vaadittavan rakennemurroksen tulisi olla ehdottomasti nykyistä syvällisemmin julkisen talouden suunnittelussa läsnä.

Konkreettisena esimerkkinä ilmastopäästönäkökulman riittämättömyydestä voidaan ajatella liikennettä. Jos tarkastellaan vain ilmastopäästöjä, esimerkiksi koko nykyisen ja kasvavan autokannan sähköistäminen voi vaikuttaa kestävältä. Sen sijaan luonnonvarojen kestävän kulutuksen kannalta ei ole mahdollista rakentaa liikkumista kasvavan autokannan sähköistämisen varaan. Nykyisillä tai kasvavilla ajosuoritteilla ja nykyisillä teknologioilla liikenteen sähköistymisessä tarvittavien luonnonvarojen kestävän käytön rajat tulevat pian vastaan. Lisäksi tarvittava kokonaisvaltainen murros vaikeutuu, jos infrastruktuuriratkaisut lukitsevat Suomen tiheän autokannan käyttöön vuosikymmeniksi tai jos liikenteen energiankulutus vie kohtuuttoman suuren osan puhtaasta sähköntuotannosta.

Onnistunut siirtymäpolitiikka edellyttää sekä tietopohjaa kestävyydestä että keinoja ohjata taloutta. Julkisen talouden suunnitelma on vaillinainen molempien suhteen. Tietopohjan ja siihen perustuvan tilannekuvan luomiseksi BIOS-tutkimusyksikkö on ehdottanut käynnistettäväksi teollisen murroksen tiedevetoista suunnittelua. Strateginen monialainen suunnittelu hahmottelee mahdollisia ja tavoiteltavia polkuja teollisuuden rakennemuutokselle Suomessa. Uskottava tietopohja on välttämätön askel sekä ekologisten reunaehtojen huomioimiseksi talouspolitiikassa että viitoittamaan tietä elinvoimaiselle teollisuudelle ja muulle taloudelle. Se myös mahdollistaa määrätietoisen missiolähtöisen innovaatiopolitiikan. Teollisen rakenteen uudistaminen ekologisesti kestäväksi on ratkaisevaa myös työllisyyskehityksen kannalta. Vain ekologisesti kestävällä tuotantorakenteella on mahdollista luoda työpaikkoja pitkäjänteisesti. Vuoden 2023 lopulla toteutettu ensimmäinen suunnittelupilotti osoitti tutkimusyksikölle, että tällainen tieto- ja asiantuntijavetoinen suunnittelu on käytännössä mahdollista, jos sitä vain halutaan Suomessa tehdä.

Nopeasti vuoden 2022 jälkeen kiristynyt geopoliittinen tilanne ja sen taloudelliset sekä laajemmat yhteiskunnalliset vaikutukset mutta myös eurooppalaisissa talouksissa tapahtuvat sisäiset yhteiskunnalliset liikehdinnät asettavat entisestään suuremman haasteen politiikan ohjaukselle. Talous- ja yhteiskuntapolitiikassa on tässä ajassa pystyttävä huomioimaan yhtäaikaisesti ilmastotavoitteet, luonnon monimuotoisuustavoitteet, geopoliittiset tavoitteet, yhteiskunnalliseen resilienssiin liittyvät tavoitteet, yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuden liittyvät tavoitteet sekä talouden elinvoimaan liittyvät tavoitteet. Näiden kaikkien saavuttaminen yhtä aikaa vaatii huomattavasti aiempaa enemmän politiikan sekä hallinnan koordinointia, ja koordinaatio taas vaatii kokonaiskestävyyden huomioivaa tietopohjaa. Myös julkisen talouden ohjauksessa kokonaisvaltainen koordinointi on nyt tärkeämpää kuin koskaan ja tämän tulisi näkyä jatkossa julkisen talouden suunnitelman muodossa sekä sisällöissä.

Tällä hetkellä julkisen talouden suunnitelma ja talouspoliittinen arviointi keskittyvät Suomessa lähinnä julkiseen velkaan ja väestön ikääntymiskehitykseen. Suomi on

ottanut varovaisia mutta toistaiseksi riittämättömiä askelia ekologisen kestävyystiedon sisällyttämiseksi taloudelliseen suunnitteluun. Suomi on samoin ottanut ensimmäisiä askelia talouden ohjaamiseksi vihreän siirtymän mukaisesti, mutta kuten selonteko osoittaa, tieto ekologisesta kestävyydestä ei tavoita julkisen talouden suunnittelua ja Suomen kyky ohjata taloutta aktiivisesti ekologisen kestävyyden ja tulevaisuudessakin elinvoimaisen teollisuusrakenteen saavuttamiseksi on edelleen varsin vajavainen. Vastuullinen taloudenpito edellyttää tietopohjan ja ohjauskyvyn harppauksenomaista parantamista.

Yksi konkreettinen ja mahdollisesti nopeastikin toteutettavissa oleva käytännön kehittämiskohde julkisen talouden suunnittelun parantamiseksi liittyy julkisen talouden suunnitelman taustaksi laadittuihin taloudellisiin ennusteisiin ja skenaarioihin. Ongelma on, että nämä ennusteet ja skenaariot ovat nykyisissä epävarmoissa taloudellisissa ja yhteiskunnallisissa olosuhteissa varsin suppeita. Ennusteissa huomioidaan melko sattumanvaraisesti yksittäisiä talouteen vaikuttavia tekijöitä, mutta laajempia mahdollisia kehityskulkuja ja kumulatiivisia vaikutuksia käsitellään niissä varsin vähän. Nykytilanteessa myös lyhyen aikavälin ennusteissa olisi syytä pyrkiä esittämään useita mahdollisia skenaarioita ja laajentamaan sitä kautta päätöksentekijöille tarjottavaa kuvaa talouden kehityksestä suuren epävarmuuden vallitessa. Esimerkiksi tässä lausunnossa esitetty pessimistisempi makrotalouden kuva olisi myös syytä tuoda yhtenä mahdollisuutena päätöksentekijöiden tietoon, koska millään tieteellisillä kriteereillä sitä ei voida pitää mahdottomana tulemana.

Vaikka päätöksiä joudutaan nykyisessä monikriisissä ja siitä juontuvissa epävarmoissa olosuhteissa väistämättä tekemään aina jonkinlaisessa sumussa, vaihtoehtoisten skenaarioiden avulla päätöksentekijöitä voidaan tukea vaikeissa päätöstilanteissa ja niihin vaikuttavien prosessien jäsentämisessä. Tämä tarve on sitä suurempi, mitä pidemmälle tulevaisuuteen katsotaan ja mitä laajempaa yhteiskunnallista kehitystä pyritään hahmottamaan.

Kunnioittavasti,

BIOS-tutkimusyksikkö

Lisätietoja:
Ekonomisti, tutkija Jussi Ahokas
jussi.ahokas@bios.fi
044-9481484